

Улууска — бу күнүргэ

В Якутии объявлен старт первых проектов, посвящённых Году консолидации

Презентация первых проектов, готовых к реализации в этом году, объявленном главой Якутии Айсеном Николаевым Годом консолидации, состоялась в Якутске в мультимедийном историческом парке «Россия — моя история».

На презентации собрались активные горожане, представители общественных организаций, молодежных движений, главы муниципальных образований и другие неравнодушные граждане Якутии.

Мероприятие началось с торжественного награждения автора экологического патриотического проекта «Лес Победы: посадка деревьев в общественных местах» 90-летнего Ивана Мохначевского из Амгинского улуса, признанного победителем премии «Гордость Якутии» в номинации

«Эколог-доброволец». Ивана Мохначевского поздравил министр экологии Сахаин Афанасьев, министр по делам молодежи Степан Саргыдаев.

Среди презентованных проектов — мобильное приложение для волонтерской помощи людям с ограниченными возможностями здоровья «Харысхал Альянс» (пока доступно только для Android), муниципальный проект по развитию территорий, поддержке правотворческих инициатив, проект «Государственная практика» для людей, имеющих рабочую специальность и попавших в трудную жизненную ситуацию, проект «Спецназ добра», акция «Патриотический десант».

Также в ходе мероприятия был запущен флешмоб «База знаний» — проект для якутян, проживающих за

границей и готовых помочь землякам, оказавшимся в их странах проездом или по работе и учебе (хештеги #volunteerchallenge #unityykt).

Отметим, что в Послании Госсобранию (Ил Тумэн) и общественности республики Ил Дархан обозначил главные цели Года консолидации — укрепление взаимного доверия в обществе, вовлеченность и личный вклад каждого якутянина в развитие родного села, города, республики и всей страны, осознание значимости своего участия в общественной жизни.

Для осуществления миссии Айсен Николаев определил пять направлений Года консолидации: «Якутия — наш общий дом», «Родные города и села», «Открытая власть», «Гражданская энергия», «КОД Якутия (Консолидация—Общество—Дело)».

Направления связаны между собой общей логикой, суть которой в объединении общих усилий для достижения одной цели — сделать жизнь якутян счастливее и

БЭЛИЭ КҮННЭР

1974 сыл олунньу 18 күнүгэр Чурапчыга "Дьонго үөрүүнү аҕалыахха" — диэн аатынан 1-кы тимуровскай хамсааһын оройуоннаабы слета ыытыл-лыбыта.

богаче.

По каждому направлению Года консолидации будет реализовано множество проектов, предложенных самими людьми. «Мы уверены, что каждый, кому небезразлична судьба нашей республики и судьба России примет самое активное участие в этом большом движении!», — отметили ведущие мероприятия.

Пресс-служба Главы Республики Саха (Якутия) и Правительства Республики Саха (Якутия)

Улууска — бу күнүргэ

Бырабытталыстыба отчуота — Хоптобобо уонна улуус киинигэр

хоптобобо

Олунньу 14 күнүгэр Хоптобо нэһилиэгэр СӨ үлэҕэ уонна социальнай сайдыыга министриин бастакы солбуйааччы Иван Иванович Алексеев салайааччылаах бөлөх отчуоттаата.

Олохтоохтор инбалииттарга олорор усуллубуйалара тупсарын, кырдыабаастарга санаторнай чэлчэтии, босхо бэриллэр эмп-томп, балыыһаҕа эпэрээссийэ уочаратын, сэрии сылларын оболоругар көрүллүбүт көмө харчы туһунан ыйыталастылар. Маны сэргэ улууска тыа хаһаайыстыбатын салаатыгар туох көмө көрүллэрин, уматык сыаната үрдүү турарын, ОДЫХ нэһилиэнньэҕэ тобо чох атыылаабатын, гааска холбонууга көмө көрүллүүтүн, «Меркурий» систиэмэтэ олоххо киириитин, «Хаарбах дьыэтэн көһөрүү» бырагыраама туһунан ыйытылар киирдилэр. Улуус киинигэр, Хоптобобо балыыһа, тыа сирдэригэр кулууп дьыалларын тутууну, үүт сыанатын үрдэтии, арыы онорор сыах оборудованиетын тупсарыы, берэнэ бултуурга көмө көрүллүүтүн, кырдыабаастарга көмө аадырыһыгар тийбэтин, ыараханньык ыалдьар дьон эмтэрэ хойутаан кэлэрин, нэһилиэк иһигэр Сбербаан банкомата олус наадатын, түүннү арыгы атыылааччылары тохторго туруорустулар. Нэһилиэккэ «Чурапчы» ТХПК үрүн-аһа атыыламматын, улахан нэһилиэккэргэ, улууска септөөх муусукаалынай оскуола дьыэтэ баар буолуохтаабын, сана дьыэ атыылаһарга көмө наадатын эттилэр. Тустаах быраастар биригээдэлэрэ чаастаык босхо көрөн баралларын этии быһытынан киллэрдилэр.

Ил Түмэн Судаарыстыбаннай Мунньабын дыкутааттара Павел Пинигин, Семен Никитин, Михаил Гуляев мунньахтарга туруорсар боппуорустарын билиһиннэрдилэр, инники былааннарын иһитиннэрдилэр.

Нэһилиэнньэ СӨ Бырабытталыстыбатын отчуотун сөптөөбүнэн сыаналаатылар.

Марфа ПЕТРОВА.

ЧУРАПЧЫГА

Олунньу 14 күнүгэр «Айылгы» култуура уонна духуобунай сайдыы киинигэр, Чурапчы улуунугар 3 күн устага нэһилиэккэтинэн сылдьан, Саха Өрөспүүбүлүкэтин Бырабытталыстыбатын отчуотун туруорбут бөлөхтөр мустан, түмүктүүр мунньахтара улуус киинин олохтоохторун түмтэ. Отчуотка улуус, Чурапчы нэһилиэгин салалталарыттан, бу нэһилиэк дыкутааттара, Ил Түмэн дыкутааттара Михаил Гуляев, Павел Пинигин, Семен Никитин кыттыыны ылылар. Мунньабы улуус баһылыга Андрей Ноговицын салайан ыытта.

Отчуоту бииһи улууспутугар отчуоттуур састаабы салайыт Саха Өрөспүүбүлүкэтин тыа хаһаайыстыбатыгар уонна аска-үөлгэ министриэ Александр Атласов онордо. Отчуот кэмигэр Саха сирэ 2018 сылга социальнай-экономическай сайдыыга ситиспит сүрүн көрдөрүүлэрэ экранна көрдөрүллэн

истилэр.

Отчуот кэнниттэн ыйытыыга кэнники сылларга элбэхтик туруорсуллубут киин балыыһа иккис уочаратын тутууга, Чурапчы күөлүн хоту энээрин тулапыыр сыыр синнэ туруутун бөбөгөтүү, үүт туттарыы сыаната, «Меркурий» бырагыраамаанан үлэлээһини, гаас киириитин, сыана үрдээһинин хонтуруоллааһын, саха тылын кэскилин туһунан, оскуолалар, уһуйааннар тутуулар, о. д. а. ыйытылар киирэн эппиэттэннилэр.

Тыл этиитигэр Иван Пономарев үүт туттарыытын сыанатын үрдэтэри туруоруста, онуоха үл булуутугар ханнык суоллары тутуһарга сүбэлэри биздэ. Сүөһү иитиитигэр ахсаанын үрдэтиинэн үлүүһүбэхкэ, бородууксуйаны ылыыга, хаачыстыбаны тупсарыыга үлэлэһэргэ эттэ. Дмитрий Лукин уматык сыаната аһара үрдээбитин, өссө да үрдүүр чинчилээбинэн бэйэ уматыгын онорууга үлэлэһэри туруоруста. Иван Макаров саха тыла сыллата көйгөтүллэн, мөлтөөн-ахсаан иһэрин бэлиэтэтэ, маныаха бары турунарбыт, улахан болгомтону уурабыт наадатын эттэ. Хайахсыт—Бүтэйдээх суолун онорторорго туруоруста. Мария Луковцева Чурапчы орто оскуолатын төрөппүттэрин аатыттан бу оскуолаҕа икки симизэнэн үөрэнэллэрэ уустуктары үөскэтэрин эттэ, кэнэтэн тутууга үп-харчы көрүллэрин туруоруста. Константин Кривошапкин сана сабалыыр фермердэри өйөөһүн бырагыраамата салгыы үлэлииригэр санаатын үлэлэһинэ. Владимир Кривошапкин Чурапчы күөлүн хоту энээринээҕи сыыр суураллан, дэриэбинэҕэ чугаһаабатын, итиннэ олоросчуларга кутталы үөскэппитин бэлиэтэтэ, уталыппакка бөбөгөтөр үлэлэри ытарга туруоруста. Туруорсар боппуорсуһугар анаан-минээн видеоролигы абалан көрдөрбүтэ ылыннарылаах буолла. Гурий Монастырев улуус киинигэр бэйдэ сылдьар ыт элбээбитин, бу киһи, ордук обо олобор куттары үөскэппитин эттэ, иити бэрээдэктээһинэ кыаллыбатынан, атын суоллары тобуларга, холобур, этин, тириитин туһаҕа таһааран атылыларга этии киллэрдэ. Салгыы Мурун Тыымпыга түөлбөтүгэр олоросчу ахсаана эбиллэ турарынан, сана уһууааны тутар кэм кэлбитин эттэ. Алла Сивцова муусукаалынай оскуола хаһыс да дьыэтигэр көһө сылдьан үлэлиирин, билигинилэрэ ирдэбилгэ

эппиэттээбэтин этэн туран, сана дьыэ туттарарга туруоруста. Мотрена Ноговицына Чурапчытаабы физкултуура уонна успуорт институтугар үөрэнэр устудьуоннарга олорор уопсай дьыэ, Кытаанах оскуолатын дириэктэрэ Вячеслав Яковлев сана оскуола туттарыытыгар, Түөһү учаастагыттан эдэр фермер Валентин Дьячковский ыспартыыбынай саалаларын үлэлэтиигэ, суолларын онорторууга үбүнэн көмөлөһөргө эттилэр. Константин Платонов Бырабытталыстыба этиилги отчуотугар нэһилиэнньэ туруорсубут боппуорустарын толордубут, элбэх туһалаабы онордубут, чэпчэтиилэри киллэрдибит диэн иһитиннэриилээх кэлэллэригэр баҕа санаатын тизэртэ.

Ил Түмэн дыкутаата Михаил Гуляев киирбит этиилэри учуоттаан боротокуолга киллэрэн, үлэни сабалыырга, улуус дьоно-сэргэтэ үүнүү-сайдыы туһугар биир санаанан салайтаралларыгар, сомболоһоллоругар ыһырда. Андрей Ноговицын Бырабытталыстыба отчуотун туруорбут састаалка Чурапчы дьонун-сэргэтин аатыттан махтанна, улуус сайдыытыгар үлэлииргэ бэлэммитин биллэрдэ. Бырабытталыстыба 2018 сыллаабы үлэтэ сөптөөбүнэн сыаналанна.

ТҮМҮККЭ

Отчуот буолуон иннинэ сорохторго билинни электроннай технология, сибээс сайдыыт кэмигэр телевизорунан, сибээс атын да көрүннэринэн отчуоттуур тобо табыллыбатый, үп-харчыны мээһэҕэ ороскуотууллар диэн санаа эмиэ баара. Ол эрэри, мистэҕэ сылдьан балаһыанньаны билии, нэһилиэнньэ туох санаалаабын истии, ону инники үлэҕэ туһаныы наадалааҕа, туһалааҕа олобуна дакаастанар. Итини отчуоту туруорбуттар бигэрэттилэр. Хоту улуустар, собуруу Нерюнгри, Мириинэй куораттар, бииһи—өрүс илнини өттүгэр баар улуустар олохтут-дьаһахпыт, кыһалҕабыт, туруорсуубут уратылаһаллара биллэр суол.

«Саҥа олох» хаһыат үлэһиттэрэ бырабытталыстыба отчуота туруоруллар буолуобуттан кэлбит делегацияны кытары бииргэ сылдьыһаллар, суруйаллар. Бары билэ-көрө сылдьарбытынан, сыллата олох тупсар, ол сизиринэн дьон көрүүтэ, ирдэбилэ эмиэ уларыан иһэр. Бастакы отчуоттарга төлөпүүнүнэн сибээс, таас чобуна сылытыныы, суолу правийдааһын боппуорустара күөскэ турар эбит буоллахтарына, билигин интэриниэт сибээһэ, гааска киирии, асфалтааһын боппуорустара тураллар. Быйыл сыана үрдүү турара (ордук тизхиинкэ уматыгар), үүтү, эти тутуу сыаната уларыыбата, гаастааһыны киллэрии тэтимэ, «Меркурий» бырагыраамаанан үлэлээһин дьону ордук долгутар. Хас биирдии түөлбө туһунан туруорсар боппуорустаах. Быйылгы отчуот биир уратытынан эрдэ боротокуолга киллэриллибит туруорсуулар теһе тусбулларын хайдах баарынан билиһиннэри буолла.

Дьоммут-сэргэбит эппит этиилэриттэн сүүмэрдээн, улуус дьаһалтата туруорсар боппуорустарын боротокуолга киллэрэн, өрөспүүбүлүкэ салалтатыгар киллэриэхтээх. Туолуутугар бары таһымнаах салалта, Чурапчыбыт дьонно-сэргэтэ түмсүүлээхтик, биир санаалаахтык үлэлиирбит ирдэнэр.

Алексей СЛЕПЦОВ.

Тыа хаһаайыстыбата

Доруобуйа харыстабыла

“МЕРКУРИЙ” ОЛОХХО КИЛЛЭРИИГЭ – СЭМИНЭЭР

Бу күннэргэ улууслугулар үтү, эти туттарыыга “Меркурий” бырагыраама олоххо кириэн, үлэсэбалаһанэрэр. Хаһаайлыгыгар эрдэ суруйбут курдук, бу бырагыраамаҕа учуокка турбут элбэх эрэри, ирдэбилгэ эппиэттир гына үлэлэһээччи олох арыһах. Биир сүрүн биричиинэтинэн – дьон-сэргэ ситэ өйдүү илигэ, олохтоох усуллубуйа, хааччыллыы мөлөбө буолар. Онуоха эбии үтү, эти онорооччуларбыт кырдыа барбыттарынан, цифровой технологиянан үлэлииргэ бэлэмэ суохтара оруоллаах. Үс күннээх Бырабыыталыстыба отчуотугар нэһиликтэринэн, улуус киинигэр буолбут мунньахтарга дьоммут-сэргэбит бу болпуруоска элбэх ыйытылары биэрдилэр, чуолкайдастылар.

Бырабыыталыстыба отчуотун түмүктүү күннэ, эбиэт иннинэ, улуус дьаһалтатын мунньахтыыр саалатыгар “Меркурий” бырагырааманан хайдах үлэлиир быһааран биэрэргэ аналлаах сэминээр буолла. Итиннэ нэһилик баһылыктара, тыа хаһаайыстыбатын управлениетын үлэһиттэрэ, бааһынай хаһаайыстыбалар салайааччылары, чааһынай хаһаайыстыбалартан элбэх киһи сырытта. Сэминээр улуус баһылыгын экономикаҕа отделын салайааччыта Николай Петров салайда.

Сэминээр Саха Өрөспүүбүлүкэтин бэтэринээрэҕэ департаментын салайааччы

Василий Буреев “Меркурий” бырагыраама Саха сиригэр үлэлээһинин, ханнык соруктар туралларын туһунан иһитиннэрини онордо. Кини Чурапчы улуусугар 20533 ынах сүөгү, 16139 сылгы иитиллэн турарын, бу өрөспүүбүлүкэҕэ бастын көрдөрүү буоларын бэлиэтээтэ, улууска үтү туттарааччылар бу бырагырааманан үлэлээһиннэ кириэ иликтэрин ириитикэлээтэ, катамас-дэбээккэ үлэ тэрээһинин быһаарсан үлэлэһэргэ эттэ. Бырагырааманы хайдах үлэлэтэри схемаларынан, диаграммаларынан экранна тыктаран быһааран биэрдилэр.

Ыйытыыга уонна тыл этиитигэр биһиги улуус усуллубуйатыгар бу бырагыраама үлэлиир уустугун бэлиэтээтилэр. Бастакытынан, үтү соботуолкалааччы үксэ чааһынай хаһаайыстыба буоларынан, цифровой сибээскэ кирии ыарахаттардаабын, иккиннэн, үлүс сиргэ интэриниэт сибээһэ суоһун, үсүнүнэн, сайынны кэмнэ, үтү элбиир кэмигэр сайылыыка көһүүнэн бу бырагырааманан үлэлээһин уустуктардаабын, ый аайы бэтэринээринэй управлениета кириэр кыаллыбатын эттилэр.

Сэминээр эттилэри, сүбэлэри истэн баран, чугастаабы кэмнэ бэтэринээринэй департаментан кэлэн, нэһиликтэринэн өйдөтүү үлэтин ытталларыгар быһаарылына.

Алексей СЛЕПЦОВ.

Дьантан сэрэнин!

Сыл аайы күһүнү-кыһынны кэмнэргэ, ОРВИ-нан ыалдыы ахсаана элбиэр. Вирус киһиттэн киһиэхэ салгынынан бөрүлэр, онон нэһиликтэриннэ маассабыдык ыалдыар.

Ылары сибикитэ: Ыарыһах төбөтө ыалдыар, кыраадыһа тахсыан сөп, сүлүөхтэрэ былчыннара нүөлүөн ыалдыаллар, муннун уута сүүрэр, ытырдар, күөмэйэ ыалдыар, сөтөллөр. Тута эмтэннэбинэ, ыарыһа аһар, үтүөрэр. Кэмигэр көрдөрбөтөбүнэ, эмтэммэтэбинэ, атын ыарыһа кубулуйуон сөп. Холобура: бронхитка, гайморитка, отитка, пневмонияҕа. Ордуу үстэригэр диэри саастаах оболорго, 60 саастарын аһарбыт кырдыабаһтарга уонна аһан-араһан биэрбэт (хроническай) ыарыһаах дьонно кутталлаах. Кинилэр үксүгэр сыыстаран ойобостотуохтарын уонна менингиттиэхтэрин сөп.

Ыларыттан харыстанар ордуу табыгастаах ньыманан быһыы (вакцинация) буолар. Ол курдук, быйыл улуус эмчиттэрэ балаһан уонна алтынны ыйдарга 4725 улахан дьонно, 5507 обосо “Советгипп” инактивированнай быһыыны онордулар.

2019 сыл маңнайы ыйыгар биридэригэр диэри саастаах оболортон 45 обсо, 14-гэр диэри саастаах оболортон – 153, 15-тэн улахан дьон – 76 киһи ыарыйда.

ОРВИ-ны сэрэтэргэ эти-сиини эрчийи, интерферон уонна оксолиновой маас олус туһалаахтар. Бу препараттарга эбии аскорбиновой кислотаны, бигэмииннэри уонна сибииһэй оһуруот аһын, фруктаны сизэххэ наада. Хас биридди дьиз кэргэннэ баар кыһынныга хаһааммыт аһары туһанын, отон, хаптаһас утахтара, туһаммыт хаппыста, оһуруот аһыттан кэнсирбэлэрэ, собо миинэ. Ону таһынан харыстанар маасканы кэтэргитигэр, төрөппүттэр оболорун элбэх киһи тоһуоруһар сиригэр сырытыннарбаккытыгар сүбэлибит. Ылары сибикитэ билиннэбинэ, эмчиттэргэ тутатына көрдөрүн, чэгиэн-чэбдик буолун.

Надежда Сидоровна МИХАЙЛОВА,
терапевт - быраас.

Сага кинигэ

Успуорт

ВИКТОР МАЛЫШЕВ САГА КИНИГЭЛЭРЭ

Кэнники кэмнэ дьон төрүччүтүн, нэһиликтин устуоруйатын үөрэтэр, сэргир, сэнээрэр буолла. Соторутааҕыта Дьокунскай куоракка «Арчы» дьыгигар Төлөйтөн төрүттээх Хатаска опорор биир дойдулаахпыт Виктор Кузьмич Малышев «Сэһэн Боло уонна Төлөй», «Тайны древних захоронений» кинигэлэрин сүрэхтэниитэ буолла. Бастаы кинигэтигэр архыыпка харалла сытар Сэһэн Боло Төлөй нэһиликтин кэпсээннэһиттэриттэн хомуйан суруйбут, бэчээккэ тахса илик уонна эрдэ бэчээттэнэ сылдьыбыт үлүһэннэрин, Хабырыыс ойуун (Сахааран) кэпсээннэрин, кини удьуордарын киллэрбит. Оттон иккис кинигэҕэ Емельян Ярославскай аатынан кыраайы үөрэтэр мусуой 1938 сыллаахха Чурапчы улуусугар үлэлээбит археологическай экспедицияларын матырыйааллара түмүллүбүттэр. Итиннэ биллэрин курдук, устуоруйа үөрэтиитигэр болҕомто киинигэр буолбут 18 киһи уонна 2 ат көмүүлэрэ көстүбүттэрэ. Виктор Кузьмич кинигэтигэр оччолорго археолог И.Д. Новгородов днэвинин

хайдах топорбутунан суруйбут, уруһуйун архыыптан бэйэтэ үтүгүннэрэн уруһуйдаабыт.

Сүрэхтэниигэ устуоруйа наукатын доктора, профессор Розалия Бравина, биллиилээх археолог Василий Попов, норуодунай суруйааччы Иван Мигалкин, оһуолаҕа биригэ үөрэммит доһотторо Альбина Поисеева, Татьяна Карпова, Төлөй, Одьулуун нэһиликтин баһылыктара Людмила Ефремова, Игорь Николаев, нэһиликтэр кыраайы үөрэтээччилэрэ, үлээннээхтэрэ, устуоруйаны сэргээччилэр, аймактара кытыннылар. Дьоро күн кизн далааһыннаах кэпсэтии табыста. Кинигэ баара-суоҕа 100 ахсаанынан тахсан номнуо бүппүтүн, иккистээн тахсара суолталаабын, бэл диэтэр, Францияттан, Россия куораттарыттан сэргээбиттэрин эттилэр.

Виктор Кузьмич ылсыбыт дьыалатын ыйыктыбаһка, өссө да айа-тута үлэлииригэр баҕарабыт.

Светлана Владимировна ДИОДОРОВА-ВЛАДИМИРОВА.

Чакыр Таас хапсабайа

Олунньу 16-17 күннэригэр Саха сирин аатырдыбыт Чакыр нэһиликтин успуордун маастардарын бириистэригэр өрөспүүбүлүкэ таһымнаах “Чакыр Таас хапсабайа” аһаһас турнир буолла. Хапсабай түһүлгэтигэр Амма, Булүү, Горнай, Кэбээйи, Мэнэ Ханалас, Нам, Ньурба, Өлөөн, Сунтаар, Таатта, Уус Алдан, Үөһээ Булүү, Үөһээ Дьааны, Үөһээ Хапыма, Усуйаана, Чурапчы улуустарыттан бөдөстөр кэлэн күөн көрүстүлэр. Бэйэбит улууспуттан Одьулуун, Сылан, Чурапчы, Хадаар, Хайахсыт, Чакыр нэһиликтэрэ, итиннэ Чурапчытаагы физкултуура уонна успуорт судаарыстыбаннай институтун, Одьулууннаагы аграрнай техникум устудьуоннара ордуу көхтөөхтүк кытыннылар.

Уопсай түмүккэ: 55 киһилэ 1-кы миэстэ – Петр Жерусов (Чурапчы-Хадаар), бу ыйааһынна 3-с миэстэ – Василий Дьяковскай (Чурапчы-Сылан), 62 киһилэ 2-с миэстэ – Дьулус Неустроев (Чурапчы), 70 киһилэ 1-кы миэстэ – Александр Неустроев (Чурапчы-Чакыр), 80 киһилэ 1-кы миэстэ – Александр Андреев (Чурапчы), 2-с миэстэ – Григорий Барашков (Чурапчы), 3-с миэстэ – Пантелеймон Борисов (Чурапчы-Арыылаах). Бэтэринээр 60 киһилэ 3-с миэстэ – Дмитрий Монастырев (Чурапчы-Сылан), 80 киһилэ – Александр Андреев (Чурапчы).

Турнир таһаарылаахтык ыйытылыгытыгар Чакыр нэһиликтин дьаһалтата, дьон-сэргэтэ бириистэри туруорбут уопуонсардарга дьирин махтаппарын тиздэглэр.

Семен ЖЕНДРИНСКЭЙ.

"БИИР СОМОБО" медиа-бырайыак / БОЛУГУР НЭИЛИЗГЭ

Болугур нэилизгэ Кыыс Амма кытылыгар Амма нэилизгэ дин ааттанан, 1930 сыллаахха тэриллбитэ. Онтон 1963 сылга Болугур нэилизгэ дин урукку аата төннөрүлбүтэ.

Бу нэилизгэ баһылыгынан билигин Анна Николаевна Флегонтова дьонун-сэргэтин түмөн, таһаарылаахтык үлэли-хамсыы олорор. Ол курдук, сылы кыйбат болдьоххо сана таас оскуола бырайыагынан онорторон, сөбүлүнүн түһэрдэ. "Олохтоох бэйини салайыныы" бырайыактарын өйөөһүн" бырайыагынан сана муоста тутулунна, Константинов аатынан уулуссага

Нэилизгэ дьаһалтата

уот сандарда. Бу сылга оптоеспожно бырайыага эмиз бу бырайыамаа тирэбирэн, докумуона хомуллан, Уп министристибэтигэр сөбүлүннэ кириэн сытар. Айылба харыстабылыгар улахан өрөспүүбүлүкэтээби таһымнаах дьаһаллар ытылыннылар. 2018 сылга оскуола лесничестволарын слета, "Амма кырдала" ыччат түмсүүтүн форума урдук таһымна ытылыннылар. Нэилизгэ бөү тобор сиргэ барар суол онотулунна, биэрэк, бөһүөлөк иһэ ыраастаннылар. 50 сыл устата сылпыт удобрениебыт экспертиза түмүгүнэн туһага тахсара көнүлүннэ. 2018 сылга Ю.И. Сутеневка сурук түһэрэн, харда эппизин ылан, 329 ыалга иттиги ситимэ тардыллар бырайыага И-юст бырайыамаа киирсэригэр сайаапка түстэ. Бөһүөлөк 100 % киирэр ороскуотун суота аабыллан, сыаналанан, критерийгэ киирсэригэр эрэл үөскэтэ. Хаарбах дьылэри сангардан тутар бырайыамаа 13 кыбартыраллаах улсайд дьэ тутулунна киирдэ. Баһылыгы солбуйар биир эппизинэстээх үлэбэ дээр үлэтиг С.В. Кугдаров тэтимнээхтик үлэлиир. Тьа хаһаайыстыбатын салаатыгар «Агрокластерное развитие села путем развития кооперации» бырайыак нэилизгэ, улуус иһинэн үлэлиир. Бырайыак хамыһыһата бу күннэргэ Дьокускайга отчуоттуу киирэр. Г.А. Михайлов эрчимнээх үлэтинэн сирбит-уоппут көрүлэр. Олохсуйун баалаах

9 эдэр ыалга, 1 элбэх оҕолоох ыалбытыгар уһаайба сирэ тырылынна. Бизэ эдэр ыал ИЖС бырайыамаага хапсан, сана дьылээнэ. Дьэ кэргэни кытта үлэни уопуттаах исписалиспит Г.И. Яковлева иилиир-сабалыыр. Ааспыт сылга 800 тыһынчалаах субсидия ыллылар. Каадыры кытта үлэбэ О.В.Егорова быраап аактатын докумуоннарын онорор үлэлири толсоро. Кини ону таһынан ыччат лидерэ. Нэилизгэ экономическай - социальной сайдытыгар бырайыагынан, араас бырайыамааларынан бүддүөт сүрүн исписалиһа, экономист Д.Г. Дьячкова дьарыктанар. Кылаабынай буаалтырынан А.С. Попова, социальной үлэтинэн П.А. Павлова, тьа хаһаайыстыбатын исписалиһинэн Н.С.Кузьмина үлэлиилэр. Ону тэнэ, дьаһалта алта техническай үлэтииттээх.

13 иһиттэн састааптаах дьокутааттар куорпустаа салалтаны кытта тыын болпуруостары быһаарар. 2018 сыл түмүгүнэн "Бастын дьокутаат" ааты ытык кырдыабыспыт Н.Г. Михайлов ылла. К.К.Попов нэилизгэ чэгиэн буоларыгар кыһаллар. Нэилизгэ ахсаана эбиллэн, 1104 буолла. Буруйу оноруу сэдэхсийдэ. Дьон култуурага талаһара улаатта. Нэилизгэ сомболоһон, Мындабаайытаабыт сайдарын туһугар биер дойдутаахтарбытын түмөн, Дьокускайга киирэн, кэнсиэрдээн, дьарбанкалаан, күрэхтэһини тэрийэн, оскуола бырайыагар үп-харчы хомулунна.

Александра ВАСИЛЬЕВА.

"Модун" ыччат түмсүүтэ

О.В.Егорова лидердээх "Модун" ыччат түмсүүтэ сэргэхтик үлэлээн олорор. Өрөспүүбүлүкэтээби "Амма Кырдала" ыччат түмсүүтүгэр киирсэн, дойдутарын, дьоннорун туһугар туох баар ытыллар тэрээһиннэргэ көхтөөхтүк кытталлар. Оскуола лесничестволарын слеттарыгар, экологическай форумнарга төһүү күүс буоллур. Суботунньуктарга, акцияларга, улуус, өрөспүүбүлүкэ күрэхтэһиллэригэр куруук инники күөһү сүлдүлэр.

Эдэр ийэлэр "Кэрэли" түмсүүлэрэ ырыа кэрэ эйгэтигэр уһуйуллаллар. Т.И. Павлова «Дьарбаа» иистэннээннэр куруһуоктарын салайар. Ф.Н.Никонова — оскуолага төрөппүт кэмитиэтин бэрэссэдэтэлэ. М.М.Фомина, В.М.Садонников ыччаты түмөн, сэргэх кэнсиэрдэри туруораллар. Мындабаайытаабыт норуот тыйаатырыгар кытталлар. П.А.Ойуунускай үбүлүөтүгэр ыччаттарбыт "Квест" оонньуу тэрийэн, ытык кырдыабастарбытыгар төһүү көмө онорбуттара. Ыччаттарбыт улуурду өрө туталлар. Ол курдук, Н.В.Тастыкина ох саанан ытыга өрөспүүбүлүкэ бастыннар кэккэлэригэр киирдэ. Эдэр дьоммут бары — нэилизгэ тэрилтэлэрин төһүү исписалистэ. Ааспыт сайын сүүрбэччэ устудьоммут тутуу этэрээтин тэринэн, дойдутара сайдарын туһугар үлэлэтилэр. 2018 сыл түмүгүнэн Н.А.Михайлов "Сыл бастын ыларсымыана" уонна А.С.Попов "Сыл бастын ыччаты" ааты ыллылар. И.М.Иванов — "Сыл бастын" салайааччыта. ОдьКХ начаалынныыга Кырдыабастарбытыгар былырын күһүн муус ылан, тизин биэрбиттэрэ хайбаллаах. Суол-иис онотуугар, атын да суботунньука кини тэрилтэтэ куруук көхтөөх, Кылаастык кинилиин билсэбин.

Иван Михайлович, бэйин туһунан сырдыктын дуо?

—1985 сыллаахха Мындабаайыга Сардаана, Михаил Ивановичтарга 5 оҕоттон бастабы оҕонор төрөөбүтүм. 2012 с. Чурапчытаабы колледж Теллоснабжение салаатыгар үөрэнэ киирбитим, тута дойдубар тахсан, ОдьКХ тэрилтэтигэр машиничынан үлэбин сабалаабытым. Үөрэхтин бүтэрээт, уһаастааха маастарынан аһанан үлэли сүлдүбүм.

Дойдугар тьа сиригэр туох санааттан кэлбикини?

—Олоро, төрөөбүт сирбин тутсара.

Нэилизгэ дьокутаата буолан туран, ыччат үлэлээх буоларыгар туох санаалааххыны?

—Идэ ылбыт эдэр исписалист үлэ булбака сүлдүбү хомолтолоох. Пенсионердарга пенсияны үрдэтэн, эдэрдэргэ суол бэрдаризэххэ наада. Онук сокуон тахсара буоллар.

Нэилизгэтигэр биер улахан, сүрдээх эппизинэстээх үлэлээх тэрилтэ салайааччыта буоларын. Салайааччы хайдах буолуохтаабыт, кэлэктиипин туһунан көрүүлэрин?

—Кэлэктиипим миигин өйүүр буолан, үлэбин кыайабын. Хайа баҕарар тэрилтэбэ түмсүү уонна өйдөһүү наада. Эдэр салайааччы бары көлүөнэни кытта уолсай тылы була, дьон санаатын истэ үөрэниэхтээх.

Мындабаайыга ыччат төһө олохсуйан эрэр?

—Ыччат Мындабаайыга сыһа кэлэн эрэр. Онон олохсуйарыгар усулусбуйа тэриллэр, инфраструктура салгыы сайдыан наада дии саныыбын.

Хас биердии киһи төрөөбүт дойдута сайдарын туһугар туох кылааты, киллэриэхтээбит?

—Мин санаабар, хас биердии төрөппүт оҕотун төрөөбүт дойдутун таптыырга уһуйуохтаах. Оччоҕо тьа сирэ сайдыа турдаҕа.

Ити курдук, эдэр дьоммут бары да сырдык санаанан салайтаран, сайдыыга талаһан, үлэ үөһүгэр сүлдүлэр. Мындабаайы — ыччат таптыыр сирэ дин киз тутта этэбит.

Ольга ЕГОРОВА.

Нэилизгэтигэр 2019 сыл Уопсастыбаннай түмсүүлэр сылларынан биллэрилиннэ. П.П.Заболоцкая бэрэссэдэтэллээх пенсионердар сойуустара — тутаах уопсастыбаннай түмсүү буолар. Болугурга барыта 340 пенсионераа баар. Олортон 70-тан тахса киһи үлэлиир. 98 саастаах Чурапчы, Болугур нэилизгэтин, Чурапчы улуунун Бочуоттаах олохтооҕо, Аҕа дойдуга Улуу сэриитин кыттылааҕа, буйуун-учуутал, ытык кырдыабыспыт И.М. Павлов билиги нэилизгэ олорорунан, киз туттабыт. Ытык кырдыабыспыт 95 саастаах М.Т.Кардашевская эмиз билиги нэилизгэтигэр олорор. Маны таһынан 70 саастарын ааспыт 37 аҕам саастаах дьоммут нэилизгэ бары үлэтигэр-хамнаһыгар, олоҕор-дьаһагар үтүө сүбэһит, көмө-тирэх буолаллар. Пенсионердар сойуустара — саамай көхтөөх, тэрээһиннээх түмсүү. Ол курдук, эдэр уонна орто саастаах дьонно

Бастын уопсастыбаннай түмсүү

физкультураны, улуурду чөл оҕору көбүлүүлэр. Чурапчы, Амма улуунун бизэ нэилизгэтин кытта сылын аайы улуурт 7 көрүнэр күрэхтэһиллэр. Сыл ахсын бэтэрээн ыларсымыаннарыт Кыһыы кубогун хаһаайтытарынан буолаллар. Иистэннээннэрбит "Дьарбаа" куруһуока утумнаахтык дьарыктаналлар. "Күннэй" үнүү бөлөхө 20, "Далбар" вокальной бөлөхө 8, «Сарыада» фольклор ансамблыгар 11 киһи утумнаахтык дьарыктанар. Хаамыһаһыттар, хабылжыттар "Сэргэх сэрдээбэ", "Чэбдик" доросбуйа чааһын куруһуогар, "Арылы" литературнай түмсүүтэ сүлдүлэр. Ох, салгын, саатынан сыал ыты, тизис, волейбол секциялара былааннаахтык үлэлиилэр. Дьоммут култуурунай-маассабай, уопсастыбаннай үлэлэргэ,

политическай да тэрээһиннэргэ, суботунньуктарга, уо.д.а. уолсай үлэбэ көхтөөхтүк кытталлар. 2018 сылга, М.Ф. Константиновка, Е.А. Ядрихинская, М.Н. Игнатова, В.В. Игнатова "Болугур нэилизгэтин Бочуоттаах олохтооҕо" үрдүк аат иһэрилиннэ.

И.С. Ядрихинская "Улуус социальнай-экономическай сайдытыгар үтүөлэрин иһин" бэлээнэн, А.Г. Неустроева улуустаабы бэтэрээннэр Сэбизтэригэр бастын уопсастыбаннай быһаатынан махтал сурунун наҕараадаланылар. Ити курдук, пенсионердар сойуустара нэилизгэтигэр социальнай-экономическай сайдытыгар төһүү хамсаатар күүстээх.

Полина ЗАБОЛОЦКАЯ, СӨ үөрэтиритин туйгуна.

МЫНДАБААЙЫТААБЫ "ЫМЫ" УҢУААН

Мындабаайыга аан бастаан 25 миэстэлээх оҕа-аҕа тэрилтэ 1959 сыллаахха "Ленин" колхуос бырайыагынан 8-с нүөмэрдээх уураабынан аһыллыбыта. Бастагы сэбиздиссэйинэн Н.Ф. Кампеев аһамыта. Кэлин сэбиздиссэйдинэн бэтэрээннэр ууталлар А.М.Сивцев, М.П.Попова, Ф.М.Коркина үлэлэтилэр.

Билигин кэмэ "Ымы" кэнэһиригэр оҕо сайдар киһи 80 иһитлээхчылээх, 34 үлэтииттээх, ол иһигэр 13 педагог билии-көрүү аартыгы салайсар. Түмсүүлээх кэлэктиипкэ РФ бочуоттаах үлэтигэ, 4 СӨ үөрэтиритин туйгунара, 2 "СӨ үөрэтиритигэр кылаатын иһин" бэлэ хаһаайынара бааллар.

Үлэбэ ситиһиллэргэ, умнуллубат түгэннэргэ тохтоотоххо, 2017 с. — Т.И. Павлова, А.П. Попова Россия таһымнаах "Кладовая творчества" күрэххэ кыттан, 1 миэстэни, А.П. Попова, М.Е. Пестерева, С.С. Дидорова блиц-олимпиадаларга 1 миэстэни ылбыттара.

2018 сыллаахха "Протодьяконов аабылара" илин эһээрдээби научнай-практическай кэмпиризмсыйбэ Н.Н.Артемова - 1 миэстэни, Т.И. Павлова, А.М. Сергеева - 3 миэстэни, "Современные проблемы физической культуры, спорта и молодежи" өрөспүүбүлүкэтээби научнай-практическай кэмпиризмсыйбэ С.С.Дидорова 3 миэстэни ылбыттара. Улуустаабы "Ити-чи 2018" профессиональной күрэххэ Е.С. Абрамова "Военно-творец" анал аат хаһаайкатынан буолбута, М.Е. Пестерева "Лучший работник дошкольного образовательного учреждения 2018 года" анал аат хаһаайкатынан буолла.

Кыраанан дьон дьобурдара арылларыгар, талааннара тахсарыгар итээчилэр төһүү күүс буолаллар. 2017 сыллаахха Өрөспүүбүлүкэтээби "Бриллиантовые нотки"

күрэххэ Минийэ Ефимова 1 истиэпэннээх лауреат, Карина Дьячкова 1 истиэпэннээх лауреат, Света Павлова, Айыллаана Игнатова, Арина Константинова — 1 истиэпэннээх дипломант буолбуттара. Биридиллэн бастыыр иһин өрөспүүбүлүкэтээби дуобат күрэххэ Арина Константинова 3 миэстэ буолбута. "Тыл хонуун" өрөспүүбүлүкэтээби уопан аабылларыгар Айыллаан Макаров "Хоморой тыллаах" анал аат хаһаайына, өрөспүүбүлүкэтээби "Сулусчаанна мааскалар" эдэр тыйаатыр артыыстарын күрэххэ Күнэй Попова "Лучшая роль" аат хаһаайкатына буолбуттара, "Хотугу сулус" өрөспүүбүлүкэтээби куонкуруска Виолетта Кардашевская уруһуйунан кыттан, 1 истиэпэннээх дипломунан наҕараадалаһыта.

Бу үөрэх сылыгар дуобат куруһуогун салайааччыта М.Е.Пестерева ааптарыскай бырайыагынан оскуолаба киириэн иннинээби саастаах оҕолорго улуустаабы

дуобат күрэххэ үрдүк таһымна ытыллыбыта. Мана билиги уһуааммыт оҕолоро Саяа Никаноров, Арина Константинова 1 миэстэни ылан үөрүүбүтүн үрдэппиттэрэ. Улуустаабы Алаас сибэксилэр ырыа-үһүү күрэххэ Күнэй Попова "Көрөөччүлэр биһирэбиллэр" анал аат хаһаайкатынан буолбута.

2017-18 үөрэх сылларыгар Дайаана Игнатова Аан дойдутаабы "Идет волшебница зима" күрэххэ кыттан, 3 истиэпэннээх дипломунан наҕараадалаһыта. Өрөспүүбүлүкэ таһымнаах куонкурустарга: "Көмүс ылык" Н.Макарова ааптарыскай куонкуруһугар Күнэй Попова, Айыллаана Игнатова, Виолетта Кардашевская 1 истиэпэннээх лауреат, Антон Игнатев биридиллэн бастыыр иһин дуобат күрэххэ 2 миэстэни ылбыттара. Илин эһээрдээби куонкурустарга Айыллаана Игнатова биридиллэн бастыыр иһин дуобат күрэххэ "Перспективный игрок" анал аат хаһаайкатына, Елена Егорова "Эрчим" уопан күрэххэтигэр 1 истиэпэннээх дипломунан, алтыс төгүлүн ытыллар "Бриллиантовые нотки" күрэххэ Күнэй Попова 3 истиэпэннээх лауреат, "Ырыаһыт ымылар" ансамбыл 1 истиэпэннээх лауреат үрдүк аатын ылбыттара. Итини тэнэ улуус таһымнаах араас күрэхтэһиллэргэ билиги оҕолорбут ситиһиллэрэ үгүс.

Дьэ, ити курдук "Ымы" оҕо аймах уһуаана сайдыы аартыктарын дабайар.

Александра ПРОКОПЬЕВА, "Ымы" уһуаан сэбиздиссэйэ.

Сыһарыныны бэлэмнээтэ Александра ВАСИЛЬЕВА.

Чурапчы – үөрэбим, үлэм, билиим биһигэ

сайабылыаннаһы толорор, ону бэрэбиэркэлээн көнүл бизрээбин. Итини таһынан нэһиликтэри кытары үлэлэһэбит. Онно ханнык баҕарар тутуулар, олорор сирдэринэн былааннааһын уонна куорат тутууларын докумуоннарыгар киирбэтэх буоллахтарына, социальнай эбийиэктэр тутуллубаттар, ону күүскэ хонтуруоллуубут. Нэһиликтэринэн элбэх докумуон онотуллар: генеральнай былаан, сир сөлкө туһанан, тутууну ытыгы быраабылалара, территорияны былааннааһын, олохтоох нормативтарга олобуран бырайыактааһын, о.д.а. стратегическай сыаллаах докумуоннар бааллар. Ити барыта нэһилиэк инники сайдыытыгар туһуланарын таба өйдүүххэ наада. Онон биһигини кытары нэһилиэк дьаһалтата, баһылыктар, сир үлэһиттэрэ, сүрүн исписэлиистэр быһаччы үлэлэһэллэр. Ону тэнэ, улахан эбийиэктэри тутуулары кытары тэнэ үлэлэһэбит, онно докумуоннара сөптөөх буолууларын, тутуу чааһа

илин энээргэ бастакынан манньк тэрээһини ыыттыбыт.

Чурапчы нэһилиэгин тас көстүүтүн биир кизгээлинэн, норуот таптаан ааттыыр "Бизэ этээстээх" дьыэтин тас өттүн уруһуйдааһын былаанналар дьин баар. Ити туһунан кэпсээн дуо?

Биһиги биир дойдутаахпыт Кыыдаана Игнатеева куорат дьыэлэригэр уруһуйдарын сэргии көрөн, бэйэтин төрөөбүт улуугар эмиз итинник үлэлэрин бэлэхтиирэ буоллар дьин санаалаах этибит. Ол иһин Алексей Гаврильевич Егоров нэһилиэк баһылыгын солбуйааччынан олорор кэмигэр, нэһилиэк архитекторынын Күннэй Толстоуховалыын кэпсэтинин ыппыппыт. Маныаха Чурапчы нэһилиэгин дьаһалтатын өттүттэн бүддьүөккэ харчы көрүлүбүтэ. Онон Кыыдаана бэйэтэ ылсан уруһуйдуохтаах. Оттон билигин интэриниэт ситимин нөһүө ити дьыбэ тугу уруһуйдуохха сөбүн, улууну көрдөрүөхтээх өй-санаа түмүллүүтүн дьүүллэһии бара турар. Ити түмүгэр үс-түөрт бастын этиилэри таһаарыт. Кыыдаана холобур быһыытынан анал уруһуйдар эскизтэрин оноруохтаах. Дьэ, очотугар улуус үрдүнэн ханнык уруһуй таларбытын куопастааһынынан быһаарыахпыт – дьон этиитэ биһизгэ туохтааҕар да суолталаах уонна эппиэтинэһэ улахан. Ити мурал дьин ааттанар, ханнык даҕаны улууска итинник улахан уруһуй онотулла илик. Онон улууспут дьон улаханник өйүөхтэрэ дии саныыбын. Уруһуй ыам ыйыттан саҕалаан ыытыахпыт баҕарабыт.

Татьяна Афанасьевна, билигин идэбэр уһуйуллуун хайдах этэй? Кимнээх үөрэппиттэрэй?

Идэбин сөбүлүүбүн. Чурапчы – үөрэбим, үлэм, билиим биһигэ буоларынан кизн туттабын. Бу идэбэр умсугуйуум оскуола-интэринээххэ 7-с кылааска черчение урогунан саҕаламмыта. Учууталларбынан Александра Николаевна Кузьмина, Гаврил Михайлович Яковлев буолаллар, кинилэргэ махталым улахан. Кинилэри таһынан төрөппүттэrim улаханник сабыдыаллаабыттар. Үрдүк үөрэххэ киирэн баран сүгүрүйэр, кумир оностубут дьоммунан – учууталым, билигин өрөспүүбүлүкэ кылаабынай архитектора Ирина Дмитриевна Алексеева, бу танара дьыэтин чөлүгэр түһэри бырайыагар үлэһиттэр үтүөлээх архитектор Светлана Викторовна Белолобская, "Управление государственного строительного и жилищного надзора", "Отдел надзора за строительством объектов общественного назначения, промышленных и линейных сооружений" салайааччыта Ирина Ильинична Павлова буолаллар.

Инники былааннаргар туох баарый?

Инникитин улууспут, нэһиликтэрибит тупсабай көстүүлээх буолалларыгар күүскэ үлэлэһиэхпин баҕарабын. Ол барыта үптэн-харчыттан тутулуктаах. Холобура, суол кытылыгар турар чааһынай дьыалэри биир көстүүлээх эбэтэр өнөөх ына тутар киһи, син сонун, ураты көстүүлээх буолуохтара этэ. Ону таһынан урукку пааматынньыктары арыый да сэргэхситэн, тупсаран бизирэхпитин баҕарабыт. Саҕа пааматынньыктар, сквердэр онотуллар да буоллахтарына, урукку халыыбынан буолбакка, аныгылы тупсарыппаллар наада дии саныыбыт. Биллэн турар, урукку онотуллар туох да дьин киһи кириитикэлээбэт буоллаба. Олох сайдыытын тэтиминэн сайыннаран, тупсаран иһиэхтээхпит. Архитектура эйгэтин дьон билигин хорутуулаахтык өйдүүр, ылынар буолла.

Татьяна Афанасьевна, түбүктээх үлэбигин быыс булан кэпсэппитин иһин махтанабын. Үлэбэр-хамнасар, тус олоххор ситиһини, үүнүүнү-сайдыыны баҕарабын.

Кэпсэттэ Семен ЖЕНДРИНСКЭЙ.

биһиги улууспутугар сөптөөбүн, сөбө суоҕун көрөбүт, быһаарабыт. Тутуу тас көстүүтүн көнүлэ биһиги эрэ нөһүө ааһар. Эбэн эттэххэ, сквердэр, пааматынньыктар көрүүлэрэ-истиилэрэ ким балаансатыгар турарыттан тутулуктаах, ол эбэтэр өрөспүүбүлүкэ, улууска нэһилиэкхэ.

Соторутаабыта улууска бастакытын "Workshop" дьин олус таһымнаах дьаһал ыытыллыбыта. Ити туһунан санаабын этиэн дуо?

"Формирование комфортной городской среды" дьин федеральнай бырагырааманан куораттар, нэһиликтэр уопсастыбаннай сылдыар сирдэрин уонна уопсай дьыэ таһынаабы территорияны тупсарыыга анал субсидия куонкурсука биллэриллэн, талыллан бэриллэр. Ол курдук, 2018 сылга Нидьили түөлбөтигэр бизэ уопсай таас дьыэ территориятын толору хаачыылы саҕаламмыта. Быһылгы бырагыраамада Ленин аатынан болуоссаты уонна "Кыайы" скверин нэһилиэк дьаһалтатын кытары үлэбэ киллэрэр баҕа санаалаахпыт. Онон сөп түбэһиннэрэн, өрөспүүбүлүкэ кылаабынай архитектора Ирина Алексеева уонна компетенция киһнэ биһиги ымырыыбытынан кэпсэ ыалдьыттаан,

"Кыыс дууһатын эн билэ сатаама, кинини эн туохха да тэннээмэ..." дьин олус истин тыллардаах ырыаны Варя Ларионова-Ый Кыыһа чаччы да ис сүрээбиттэн изиэн-куойан туран толорор. Биһиги, эр дьон дьахтар дууһатын мунура биллибэт кизн байбал кэриэтэ ылынабыт, чаччыта да оннук. Ону сөлкө өйдүүр, муударай, мындыр санаалаах дьахталлар баар буоланнар, саха сайдам ыаллара бизэ туруктаахтар, сарсынныга эрэллээхтэр.

Улууспутугар архитектура эйгэтигэр эргэллээхтик, хорсундук киирбит оннук дьахтарынан, күн-күбэй ийэнэн Татьяна Игнатееваны ааттыахха сөп. Татьяна Афанасьевна СӨ архитектордарын ортолоругар саамай эдэр архитекторынан буолар. Аҕыйах сылтан бэттэх дьонно-сэргээ докумуон өттүн сөлкө толорорго, улууска сквердэри, пааматынньыктары чөлүгэр түһэрэргэ, Чурапчы нэһилиэгэ кэрэ көстүүлээх буоларыгар кыһамныын ууран туран үлэлэһэр. 2017-2018 сыллар түмүктэринэн архитектура уонна градостроительство хайысхатыгар Чурапчы улууһа өрөспүүбүлүкэ үрдүнэн төрдүс миэстээ сылдыар.

Татьяна 2007 сыллаахха Дмитрий Коркин аатынан Чурапчытаагы 660 ыспартыыбынай-интэринээт оскуолатын бүтэрэн, бэйэтин баҕатынан Хотугулуу-илинни федеральнай университет "Куорат тутуулары уонна архитектура" идэтигэр үөрэнэн, 2013 сыллаахха үөрэбин ситиһиһлээхтик түмүктээбитэ. Салгыы тус билиитин өссө дьиринтэр сорукутаах 2014 сыллаахтан Сочи куорааха Н.П. Пастухов аатынан бырамыысыланнай менеджмент судаарыстыбаннай академиятыгар үөрэнэр. Татьяна Афанасьевна улуус дьаһалтатыгар кылаабынай архитекторынан ананан үлэбэ киириэтининэн, Дьоккуускай куорат строительнай уокуруктарыгар, чааһынай тутуу тэрилтэлэригэр көмөлөһөөччүнэн, "Чурапчы-Якутпроект" тэрилтээ, улуус бэтэринээринэй управлениетыгар инженер-проектировщицынан, Чурапчытаагы техническэй колледжга преподавателинэн үлэлээбитэ.

Татьяна Афанасьевна, үлэн сүрүн онкула туохха сытарый? Ханнык үлэ көрүннэрин толоробунуй?

Дойду үрдүнэн, 2005 сылтан саҕалаан, "Куорат тутууларын хонтуруоллааһын" дьин анал сокуон тахсыбыта, онно тирээдирэн, тутуучулар, чааһынай дьон, тэрилтэлэр бука бары ити сокуону тутуһалларын хонтуруоллуубун. Ханнык баҕарар тутуу барыта – чааһынай дьыалэр, улахан тутуулар, хотоннор биһигиттэн саҕаланаллар. Холобура, чааһынай дьыани туттар киһи сирин докумуонун иддээ кэлэн, миэхэ

Оройуоннаагы Тимуровскай хамсааһын бастакы елэти тэриллэбитэ 45 сылыгар

УТҮӨ БАЧЫЫМ САЛБАНА ТУРДУН!

Урукку Сэбизскэй кэмгэ киһини идеологическай, өй-санаа өттүнэн иитиһэ улахан болҕомто ууруллар. Оскуолаба үөрэнэр кэмигэр октябренок, пионер, комсомол кэккэтигэр сылдыара. Ити уопсастыбаннай тэрилтэлэр бэйэлэрэ туһунан устааптаах, салайар түмсүүлээх буолаллара, араас хайысхаларга үлэлэһэллэрэ.

Улууспутугар хас оскуола аайы пионерскай тэрилтэлэр бааллара. Пионердар гражданскай, Аба дойду сэриитигэр кыттыбыт дьоммутун үйэтиги, кырдыбаастарга көмөлөһүүгэ ордук күүскэ ылсан үлэлииллэрэ, походтары, түмсүүлэри, слеттары, о.д.а. тэрийэллэрэ. Биһиги "Саҕа олохпут" 1974 сыллаагы олунньу 21 күнүнээби нүөмэригэр "Тимуровецтар маннайгы слеттара"

дьин Семен Зверстов ыстатыйата тахсыбыт. Ол оройуона бэбээхэ 45 сылын туолла.

Ыстатыйаба "Олунньу 18 күнүгэр "Дьонно өрүү үөрүүнү аҕалыахха!" дьин девизинэн тимуровецтар оройуоннаагы маннайгы слеттара буолан ааста. Слекка 11 оскуолаттан 110 тимуровец кытыына. Кинилэр ЫБСЛКС райкомун секретара Л. М. Винокурова дахылаатын дьүүллэстилэр.

Оройуон оскуолаларыгар 38 тимуровскай этэрээттэргэ 950-ча пионер түмсэр. Кинилэр элбэх өрүттээх үлэни ыыттылар. Чакыр аҕыс кылаастаах оскуолатын "Костер уонна "Сокол" тимуровскай этэрээттэрэ "Аргыс" ычат-

комсомольскай фермаба 4000-тан тахса минеральнай брикети онорон туттардылар. Мугудай тимуровецтара Сэбизскэй Армияба сулуспалыыр буйууннар кэргэттэригэр көмөлөһөллөр. Сылан пионердара олохтоох маҕаһын, "Чолбон" ферманы уонна биридиилээн хас да ыалы кытары шэфтэһэллэр. Оскуола-интэринээт "Варя" тимуровскай этэрээтэ бу үлэни өссө 10 сыллаабыта саҕалаабыт.

Слет үлэтигэр ЫБСЛКС райкомун бастакы сэкирэтээрэ А. С. Шишигин, революционнай, бойобуой уонна үлэбэ албан аат оройуоннаагы кулуубун бэрэссэдээтэлэ П. Е. Спиридонов кыттыыны ыллылар уонна тыл эттилэр.

Слет кыттыылаахтара оройуон бары тимуровецтарыгар ыңыры суругу ылынылар" - дьин суруллубут.

Бу үтүө үгэс оҕолорбутунан бүгүмү күннэ салҕанар. Пионерскай тэрилтэлэр Мугудайга, Хадаарга, Мындабаайыга, Хатылыга бааллар. Кинилэр, атын да үөрэнээччилэр түмсүүлэрэ кырдыбаастарга, кыаммат араҕаба мас хайытан, муус ылан, ыраастааһыныа кыттан, о.д.а. үлэлэргэ көмөлөспүттэрин туһунан махталлара биһиги хаһыалпытыгар мэлдьи кэлэр. Уулуссалары ыраастааһын, мас олордутун, чэгиэн-чэбдик буолууга элбэх үлэни ытталларын көрө-билэ сылдыабыт. Бу үтүөкэн бачыым өрүү салҕана турдун!

Алексей СЛЕПЦОВ.

Биһизхэ суруйааллар

Үтүө үлэһит дьонноох буолан

Билигин 21 үйбэ олохпун балысханньык сайдар. Ол тэтиминэн тыа сиригэр дьон-сэргэ олорор усулуобуйатын куораттан итэбэлэ суох тэринэр буолла. Чааһынай дьыһэлэри уопсай итэтир ситимнэ холбоһун, толору хааччыллыы ситимин киллэри олох ирдэбиллэн буолла.

Биһиги бөһүөлэктитигэр Мырылаба үгүс ыал благоустройство киллэртэрэн, кыһын-тыымныларга абыраннылар. Онуоха дойдутарын, дьоннорун-сэргэлэрин туһугар ис сүрэхтэн ыалдьар, минилэр тустарыгар кыһанар үтүө санаалаах дьонноох буолан, ыраах бөһүөлэккэ олорор усулуобуйаны тэрийиһэ үтүө түмүктэр ситиһилиннилэр. Ол курдук, Мырылаба бу күнүргэ үөрүүлэххэ түгэн тосхойдо. Балыһаба толору хааччыллыы холбоһон, ыарыһахтарбыт көккэ кыһалбалара быһаарыллыа, нус-хас сытан эмтэнэллэригэр толору усулуобуйа тэрилиннэ.

Биһиги участковой балыһабыт устуоруйатыттан билиһиннэрдэххэ, ССРС доруобуйа харыстабылыгар туйгуна, Коммунистическай Үлэ удаарыһына Мария Ивановна Макарова аатын сүтэр. Мария Ивановна Дьоккуускайдаагы фельдшерскэй-акушерскэй оскуоланы (билиһиннэн медколледж) 1946с. бүтэрэн кэлээт. Мырылаба аанан, бизлэринэн үлэтин сабалаабыта. Кэлэн, балаһан салбааһыннаах кыраахый дьыһэ медлууну аһан үлэһипит. Оччотоогу эм-томп суох, сибээс суох сиригэр 18 саастаах адрэксэн кыыс ыраах алаастарынан олорор ыарыһахтарга атынан сылдьан көмөнү оһороро. Ол кэмтэн 40-тан тахса сыл энкилэ суох үлэһипит. «Соловьев нэһилигин Бочуоттаах олохтооһо», «ССРС Доруобуйа харыстабылын туйгуна», 1973, 1974 1975сс. Социалистическай куоталаһы кыайылааба» ааттар инэриллибиттэрэ, ону тэнэ. Кыайыы 40, 50, 60 сс. үбүлүйдээх мэтээллэринэн, Жуков мэтээлинэн наһараадалаабыта.

Билигин үлэһипити туһугар балыһаба 2004 с. туһулан үлэһэ кирибит. Оройуон киһиниттэн ыраах сытарбытынан, суол-иис да мөлтөбүнэн, балыһаба толору хааччыллыы киллэриллэбэтэ. Оһон ыарыһахтар көккэ уустуктары көрсөллөрө. Онуоха биһиги кыһалбалыбын өйдөөн, Мырылаттан төрүттээх, билигин Дьоккуускай куоракка олорор, үлэһипит, Мырыла нэһилигин Бочуоттаах олохтооһо, «2018 сыл бастын мецената», «Сервис Ойл» тэрилтэ генеральнай дириэктэрэ Сергей Леонидович Тихонов, Чурапчыга олорор РСФСР үөрэҕириитин туйгуна, Саха Өрөспүүбүлүкэтин үтүөлээх учуутала Владислав Николаевич Кривошапкин уонна Мырылаба олорор ОДКХ тэрилтэтин Мырылабаагы учаастагы маастара Дмитрий Николаевич Кривошапкин үбүлэһинэр, сүүрэн-көтөн, тустаах тэрилтэтин кэпсэтэн, толору хааччыллыыны киллэртэрдилэр. Инньэ гынан сытар ыарыһахтар абыраннылар, оһон уопаттарга истин махтаһаларын тиздэппэр.

Түгэниһэн туһанан, балыһабабытыгар бу күнүргэ эмтэнэ сытар үлэһэппэрээтэ Нина Николаевна Попова эмтэ улахан махтаһын тиздэр. «Олох сайдан, ыраах сытар Мырыла бөһүөлэтин балыһабатыгар толору хааччыллыы киридэ. Биһиги, сытар ыарыһахтар, олус абыранныбыт. Биһиги дойдутаахтарбытыгар Сергей Леонидович Тихоновка, Дмитрий Николаевич, Владимир Николаевич Кривошапкиннарга барба махтаһын тиздэббин. Киһилэргэ туйгун туругу, этэһигэ буолууну, дьыһэ кэргэннэригэр дьолу-соргуну, уйулаах олоһу баһарабын».

Устуоруйабытыгар сыһыаран эттэххэ, Владислав Николаевич, Дмитрий Николаевич Кривошапкиннар – Мария Ивановна Макарова төрөппүт уопаттара. Оттон Сергей Леонидович ийэтэ Евдокия Кузьминична Тихонова Благовещенскэйдаагы медьинституту бүтэрэн, Намна, Мындабаайыга участковой балыһабаларга кылаабынай бырааһынан ситиһиилээхтик үлэһэппитэ. Салгыы, төрөбүт дойдутугар Мырылаба 1992 с. участковой балыһаба кылаабынай бырааһынан аанан үлэһэппитэ. Үлэһэппит сылларыгар үгүс сананы киллэрибитэ, диспансеризацияны утумнаахтык ыытыһыны тэрийбитэ. Балыһаба подсобнай ханааһыстыбаламмыта, массынааламмыта ыарыһахтары оройуон киһинигэр киллэри, эминэн-томунан хааччылыы биллэ чэпчээбитэ.

Бу уопаттар ийэлэрин Мария Ивановнаны, Евдокия Кузьминичнаны кэриэстээн, киһилэр үлэһэппит балыһабаларыгар үлэһипит-эмтэнэр усулуобуйаны тутсарыга улахан көмөнү оһордулар. Оһон Соловьев участковой балыһабатын кэлэктиибэ улахан махтаһытын тиздэппит уонна киһилэргэ, дьыһэ кэргэттэригэр бары үчүгэйи, үлэһипит ситиһиилэри баһарабыт.

Юлия БРЫЗГАЕВА,
Соловьевтаагы участковой балыһаба
бизлэһэр, СӨ доруобуйа харыстабылын туйгуна.

Иһирэх тыһынан

ЫРЫАБА МИН ИЭЙИИМ ТАРДЫҤАР

Бахсы – Чурапчы улуутун ытык уонна улук сытар нэһилигинэн биллэр. Алдан, Амма улуу Өлүөнэ эбэ кириилэрин, киһилэр тардыһаларын үрдүүр сирэ буолан, айылҕата атыттаран арыһы атыннардаах. Ол курдук, намтал хайаһы сыырдарга, чоһолох-чоһолох дириң чүөмүлэрдээх, эриһэ сыһыһылар бэрт кэһэс от үрэхтэрэ. Кэрии тэнэ, халың сис тыалара, толбоннура оһоньуур күүлэһэ, тиһигирэс тиит ойуур, сороһо хаймы хатың тулаһаа алаастара биһртэн биһ кэрэ көстүүнү түстүүлэр. Аны айылҕа аһаан оһорбутунуу, бэйэ бэйэлэригэр чугас-чугас сир изиниттэн уһулута ойон тахсыһыты, туруору үрдүк булгуннахтара, ону ситэрэн, үс үрэх түмсүһэр кырдалыгар олохтоохтор бэйэлэрин куустэринэн чөлүгэр түһэриллибит таһара дьыһтин кууһаллара күһэ куһумүрдээх көстөллөрө айылҕа барахсаны тутсаран ситэрэр курдуктар.

Бу ытык Бахсы сирэ саха театральнай уонна муусукааһынай ускуустубатын аатырбыт артыһытара төрөбүт, улааппыт, мантан куус ылан көччөх буолан көппүт түөлбэлэрэ буоларын бэркэ биллэрбит. Олортон биһрдэстэрин ССССР үтүөлээх артыһытатын Дарья Григорьевна Барашкова туһунан аһан аһыахпыт.

Дарья Григорьевна 1919 сыллаахха олунньу 16 күнүгэр аһамай күһүнүн көрсүбүтэ. Кыра сааһыттан, оччотооһу тыа сирин оһолорун көкэтинэн, үлэһипит билэ, олору сыаналыы улааппыта. Киһини ССССР норуодунай артыһа Тарас Павлович Местников ырыаба ураты тартарылааһын, дьобурдааһын таба көрбүтэ. Ону Дарья Григорьевна бу курдук аһтар: «Тарас Павлович убайдарым биһргэ оһоньуон улааппыт, оһо саастарын аһарбыт доһордоһу буолан, биһр истиң киһибит 1936 сыллаахха ыһыах саһана кэлбит үгү дьыһи олохтоохтор бары даһаны сэрһи иһиттибит. Ыһчат эһэх этэ, барыһытын ыһыртаран ылан иһиттэ. Ыһыахха аһаан, кэһсир тэрийэр буоллубут. Ити кэһиттэн миһэ: «Саха тыйаатырыгар ырыаһыттары талабыт, хомуйабыт, оһо киһрэн ыһыан, үрэннэн, үлэһипит этэ».

дизбитэ. Мин долгуйуохпар диэри үөрбүтүм, эмтэ да салла саһыһым. Ол эрэһи, ырыаба умсугуйар баһа баһыан уонна биһиги нэһилиэктэн артыһытар эһбэхтэрин сайыһан, куоракка киһрэгэ быһаарыммытым. Тыйаатырга кэлбитим – Тарас Павлович баһара, оһон үлэһипит 1938 сылтан сабалаабытым. Ити кэһнэ Анна Егорова, Екатерина Захарова ыллаан ырааппыт, аһтара – суоллара биллибит дьон этилэр. Мин хорта саһа киһрбитим кэһэ «Тарас Павлович хаайыллыбыт» диэн иһилиннэ. Ол кэһиттэн Георгий Тураһысовы, Михаил Жиркову, Евдокия Гоголеваны, оһтон да атын эһбэх киһини хаайыһытара.

1940 сыллаахха хаһына да буолан Воронеж куоракка муусукааһынай училищеһа үөрэнэ барбыппыт. Сыл курдук буолаат, сэрһи сабалаһан, төһөнөн кэлбиһипит. Тарас Павлович хаайыһыттан тахсыһыт этэ. Кэлээт, хорта ыллаһан барбыта. Кэһин урукку үлэһипит дириэктэринэн аһаммыта.

Тарас Павлович айылҕа ыһыһырга аһаабыт куоһаһын, Дарья Григорьевнаны, таба көрөн, уон тоһуһ эрэ саастаах кыһы 1938 сыллаахха саһа тэрийэн эһр хортун кэлэктиибигэр киллэрибитэ. Итинтэн ыла эһр ырыаһыт себүлүүридэтигэр уһууһулан, ырыа ускуустубатын аһыһыгар биһэтик үкүһммитэ. Киһи Воронежтаагы үөрэһин үлэһипит-үлэһипит Дьоккуускайдаагы муусукааһынай училищеһа саһаабыта. Кэһин уон сэттэ сыл өрөспүүбүлүкэтээһи арааһыһа кэһиттээх ырыаһыһынан үлэһэппитэ. Эһр кыһы ырыаһыт быһыһыһынан үкүһригэр, сайдарыгар композитордар Марк Жирков, Грант Григорян, пианистка Полина Розинская өһөлөрө улаһан. Дарья Григорьевна саһа бастагы композитордарын Федор Корнилов, Захар Винокуров, Марк Жирков, самодетельнай композитордар Христофор Максимов, Денис Данилов, Николай Войлохов у.д.а. суруйбут ырыаһарын дьон-сэргэһэ тиздэһигэ умсугуйан үлэһэппитэ.

Намыһай, нарын истиң изийиллэх куоһастаах, аһарах, сымнаһас майыһаах, талааннаах ырыаһыты дойдутун дьон «Күннээх хаһлааммыт күһрэгэйэ» диэн кэһн тутта аһтыһыллара. Ол дьон-сэргэ

биһиририн кэрэһэһипит. Киһи Марк Жирков уонна Г. Литинскэй суруйбут «Ньургун Боотур» операларыгар Күн Күбэй эмээһин ороһун ситиһиилээхтик толоруута ойуучу балэһтэммитэ түбэһипчэ буолбатах. Тыйаатырга үлэһипит кэһиһэр үлэһипит кэһиһэр Ломоһосов аһыһан ууһуһсаһа дьыһ биһрбиттэригэр саһа биллиһлэх ырыаһыһыны. Екатерина Захаровалыһын биһрг олорбута. Ону киһи: «Екатерина Афанасьевна миһэ балтын курдук сыһаннаһыта, сүбэһипит, дьыһаһара. Иһиттэ соһуруу үөрэххэ барбыта да, ыалдьан төһөнөн кэлээтэһипитэ. Киһи нотаны бэйэтэ суруйуһ олус баһараһа. Курууһун «ырыһыны суруйар композитор буолуһуһун баһараһыны» диэн тыһлааһа. Екатерина Афанасьевна миһэ ырыаба тардыһыны, умсугуйуу изийэр сүүрээһин киллэрибитэ», – диэн иһирэхтик аһтара. Оһтон Грант Абрамович Григорян биһрдэ Дарья Григорьевнааһа: «Эһ колориттааххын, оһон бу ырыһы миһэ ыллаһан иһитиннэр», – диэн, «Кэһтэһипит Лена» ырыһы ыллаһан истиһипитэ. Ити ыллаһан бараһ, киһи хорта аһаан төһрт куоһаска араһан оһорбута этэ.

Дарья Барашкова ырыһытын репертуарыгар сүүһтэн таһса ырыа баһара. Саһа сирин ускуустубатын сайдыһыгар айымныһаах үлэһипит иһин киһиһэ «Үлэһэ килбизин иһин» мэтээһ, «СССР үтүөлээх артыһына» диэн бочуоттаах аһ инэриллибитэ. Ону тэнэ үгүс араас наһараадалара кэрэһэһипит.

Бахсыттан тахсыһыт артыһыттан биһрдэһтэрэ, ырыаһыт Дарья Григорьевна Барашкова биллиһи көһүөнэ ыһаһа умуллубат суһуһуу кэһн тутта аһтатанар. 2001 сыллаахха 82 сааһыгар күн сириттэн барбыта.

Айылҕа ньуобайар кизгэлэ,
Аһыһтаах ол чыһаах тоһуһа
Күөх чэһтэһ күһэгэй тыһыһаба.
Дууһаһар ытыһла куһуһулар,
Көй салгыһ күһнүгэр уйбара,
Оһоһо мин изийим улуктан,
Күһрэгэй дьурулуу ыһыһаба.
Ырыаба күүс эһгэм тардыһар.

Семен Иннокентьевич НИКИТИН,
Дьоккуускай куорат олохтооһо.

Болһойуһ

ЕДВ сууматыгар уларыһыһылар

Российскай Федерация Быраһыһталыһыһыбатын уурааһар олоһуран, 2019 сыл олунньу 1 күһттэн федеральнай чэпчэтиһнэн туһанаанчылар ЕДВ-ларын уонна социальнай өһө харчыһын суумалара (НСУ) 4,3% үрдэһэн төһөнү.

Индексация түмүгүнэн Чурапчы улууһугар 1381 чэпчэтиһнэн туһанаанчыга ЕДВ-тын суумата үрдээтэ. Үрдээһит кэһмэйэ ортотунан – 117,77 солк.

Олунньу 1 күһттэн ЕДВ улааппыт кэһмэйэ:

Категория	Социальнай өһөнү туһанар түгэһиһэр.	Социальнай өһөттөн барыһыттан аһааһтанар түгэһиһэр.
1 гр инбэһипит	2661,52	3782,94
2 гр инбэһипит	1580,20	2701,62
3 гр инбэһипит	1041,25	2162,67
Инбэһипит оһолор	1580,20	2701,62
Сэрии кыттыһааһтара	2930,98	4052,40
Сэрии кыттыһааһын оһдоһото	500,58	1622,00
Байыһаннай дьыһы кыттыһааһа	1851,40	2972,82

Социальнай өһө харчыһын суумата биһр ыһа 1121,42 солкуһбайга тэһнээһтэ. Бу иһигэр киһрэллэр:

- Эминэн-томунан хааччыһыһыга – 863,75 солк.
- Санаторнай-курортнай путеһканан туһаныһыга – 133,62 солк.
- Аһан төһөһүр – 124,05 солк.

Социальнай өһө хайа баһарар көһүгүттэн көрөн, федеральнай чэпчэтиһнэн туһанаанчы бэйэтин баһатынан аһааһтанар эһтэр төһтөрү чөлүгэр түһэрэр бырааһтаах. Аһааһтанар түгэһиһэр, киһи социальнай өһө хайа баһарар көһүгүн харчыһан ылар.

Бу сайабыһыһаннаһалары 2019 сыл алтынны 1 күһгэр диэри ылаһыт. Түһэрбит сайабыһыһаннаһыһыһынан кэлэр 2020 сыл тохсунньу 1 күһттэн туһанар кыаһтанаһыт.

М.М. ЕФИМОВА,

Чурапчытаагы пенсионнай управление пенсия отделын иһсипаһиһа.

Хайрмат бэлчээкээ бэрлплэр гравига: 18 ч 00 м. Бэлчээкээ бэрллинээ: 16 ч 00 м. "Сага слок" редакцнннай-издательскэй холбохука 18.02.2019 с. офсетка бэлчэттэнээ
Телогравига задьдурна: 676670. Чуралчы сал. Карл Маркс уул, 26 "а", Индекс: 54907. Хайрмат нэблэлээ ижигтэ: олчурунуука урнн бэлтгисага тахсар.